

РОЛЬ ТА МІСЦЕ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ГЛОБАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ

Антоненко В.Г.

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Формування нової економічної парадигми розвитку світового суспільства базується на закономірності зростаючого використання інформаційного ресурсу як домінуючої складової економічної діяльності, що зумовлює бурхливий розвиток міжнародної сфери обміну інформацією – глобального інформаційного ринку. В статті розглянуті основні системо утворюючі фактори інформаційної економіки. Визначені пріоритетні напрями її розвитку. Зазначені роль та місце інформаційних технологій в сучасній глобальній економічній системі. Визначений позитивний вплив інтенсифікації розвитку інформатизації на глобальну соціально-економічну сферу.

Ключові слова: інформаційні технології, інформаційна економіка, ефективність, телекомунікації, інтелектуальна власність.

Постановка проблеми. Інтенсивний розвиток інформаційних технологій є визначальним фактором появи якісно нових соціально-економічних, техніко-технологічних, правових та культурних феноменів, які вимагають ретельних та систематичних досліджень їх впливу на світову спільноту та систему міжнародних відносин.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні напрями розвитку інформаційних технологій та їх впливу на глобальну економіку відображені у роботах таких західних авторів, як Дж. Акерлоф, У. Артур, Х. Веріан, С. Кінселла, Р. Раднер, Ж. Сапір, М. Спенс, Дж. Стігліц, Т. Стоунер, Е. ден Хартіг, У. Шерідан та інші вчені. Вагомий внесок у дослідження проблем інформаційної економіки зробили російські економісти О. Антіпіна, О. Бузгалін, К. Вальтух, С. Глазьев, С. Дятлов, Д. Іванов, В. Іноземцев, Г. Клейнер, Ю. Князев, В. Костюк, Є. Маймінас, В. Макаров, І. Мелюхін, Р. Ніжегородцев, Т. Ніколаєва, Р. Нурсєв, В. Тамбовцев, А. Урсул та інші. Серед українських вчених, які працюють у даному напрямі, слід відзначити Н. Апатову, Ю. Бажала, В. Базилевича, О. Білоруса, О. Борисенко, А. Гальчинського, В. Гейця, С. Єрохіна, Ю. Зайцева, Д. Лук'яненка, А. Маслола, Л. Мельника, О. Мельника, В. Новицького, І. Пенькову, В. Савчука, В. Семиноженка, О. Скаленка, М. Тищенко, Л. Федулову, А. Чухна, В. Якубенка та інших.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. На сьогоднішній день інформаційні технології виступають інтенсифікатором глобалізаційних та інтернаціональних процесів. Особливу вплив вони здійснюють на соціально-економічну сферу. На даному етапі розвитку людство особливо важливим є визначення основних факторів впливу на ефективність та якість функціонування саме інформаційної економіка, яка є гібридоподібним явищем економічної та інноваційної галузей. В даному контексті варто досліджувати всі сфери бізнес-діяльності та співставляти їх ефекти.

Мета статті. Метою статті є розкриття сутності та ролі інформаційних технологій в сучасній глобальній економіці та визначення їх впливу на систему міжнародних економічних відносин.

Виклад основного матеріалу. Завдяки інформаційній революції формується нова світова економіка, де державні кордони нестримно розмиваються, а конкуренція національних тех-

ніко-економічних потенціалів різко загострюється. Сучасні системи комунікацій технологій дають змогу одержувати необхідну інформацію на будь-якій відстані в режимі реального часу і швидко приймати рішення, значною мірою полегшують організацію міжнародного інвестування, прискорюють рух капіталів, кооперування виробництва і маркетингу, сприяють оптимальній адаптації макроекономічної політики різних держав на рівні урядів і центральних банків.

Нова інформаційна галузь економіки починає набирати темпів розвитку. Слід зазначити, що величина сумарних витрат на інформаційні продукти має велике значення, що характеризується позитивним зростанням використаних інформаційних ресурсів: збільшується частка нових інформаційних товарів та послуг у структурі ВВП; прискореними темпами відбувається розвиток інформаційно-комунікаційних технологій; збільшується чисельність абонентів світової мережі Інтернет; інтенсивно розширюється національна мережа зв'язку, яка використовує супутникові канали; майже всі галузі економіки збільшують масштаби використання інформаційних товарів та послуг; сучасне суспільство усвідомило невідкладну потребу у формуванні та розвитку інформаційної економіки [1].

Теорія інформаційної економіки виникла як один із напрямів соціологічної теорії постіндустріального суспільства. Разом з тим, до її поля уваги потрапили проблеми, які залишалися поза увагою соціологічної науки. Тому сьогодні теорія інформаційної економіки має дві лінії розвитку. Першою є дослідження сучасного стану соціально-економічних систем, місця й ролі держави в економіці, участі інформації й інформаційних ресурсів у виробничому процесі, що успадковані від постіндустріальної концепції. Друга лінія – суто економічний аналіз проблем інтелектуальної власності, ринку, економічного зростання та відтворення, який здійснюється за допомогою неокласичного, інституціонального та неінституціонального аналітичного інструментарію. Цей напрям теорії інформаційної економіки прямо не пов'язаний із постіндустріальною моделлю. «Побічним наслідком» цього є мультидисциплінарність цієї теорії. Її предмет не обмежується економічними проблемами, натомість завжди включає та враховує соціальні, політичні та інші процеси.

Інформаційна економіка демонструє особливості функціонування, не характерні для секторів матеріального виробництва. На відміну від матеріального виробництва, якому властива постійна або спадна віддача від залучення додаткових ресурсів, створення, тиражування, розповсюдження інтелектуальних продуктів демонструють зростаючу віддачу. Та частина інтелектуального продукту, що створюється з метою вільного розповсюдження (а отже, є чистим суспільним благом), може ефективно вироблятися приватним сектором. Через неоднорідність інтелектуальних продуктів, їх ринки в апriorі не можуть бути конкурентними. Споживча вартість інформаційних ресурсів і продуктів зберігається і примножується у процесі їх використання. У сфері інтелектуальної власності міжнародні і національні регуляторні інститути традиційно проводять політику обмеження можливостей вільного розповсюдження інформації, тобто сприяють монополізації відповідних відносин, їх антиконкурентному характеру. Незважаючи на законодавчі вимоги до чіткої специфікації сукупності прав власності на інформацію, їх реальний ступінь специфікації є значно нижчим порівняно із власністю на матеріальні блага (інформації іманентно властиві значно послаблені права власності). Суперечливість теорії інформаційної економіки спричинена складністю, багатогранністю, порівняною новизною та швидкою зміною тих феноменів, що становлять предмет її аналізу.

Нові інформаційні технології дозволяють здійснити створення децентралізованого виробництва з централізованим фінансовим контролем. Такі нові технологічні можливості сприяють ще більшій інтернаціоналізації виробництва, яка веде до збільшення обсягів світової торгівлі. Розвиток більш дешевих транспортних можливостей також сприяє зростанню обсягів комерційної торгівлі на більших відстанях, виконанню прямих замовлень, що надходять з віддалених регіонів, а також розширенню обміну послугами.

Варто зазначити, що система інформаційної економіки взаємопов'язана з системою реального господарювання, забезпечуючи останню структурованим відображенням фактів, що відбуваються та їх емпіричним узагальненням у розрізі місця, часу, видів діяльності та обставин, а саме: інформаційна економіка характеризується введенням інформаційних технологій у виробництво, торгівлю та послуги, а також розвитком комп'ютерної мережі Інтернет, що є базою для створення мережних підприємств й мережного інтелекту; інформаційні та мережеві технології визначають технологічний спосіб виробництва, який формується техніко-економічними відносинами разом з виробничими силами; в інформаційній економіці змінюється також характер праці, у зв'язку з цим виникають нові форми організаційно-економічних відносин. (з появою комп'ютерів виник новий вид діяльності – інформаційний, а зі зростанням обсягів у виробництві знань та потреб у нових знаннях у нових знаннях у якості економічної сталі розглядати і інтелектуальну діяльність); зміні характеру праці сприяє також децентралізація та деурбанізація виробництва; в інформаційній економіці з'явилися нові форми праці, їх загальною характерною рисою стала дистанційна

праця (телепраця), знижує виробничі витрати, покращує стан оточуючого середовища, сприяє становленню мережної економіки (як однієї з форм інформаційної економіки), збільшенню зайнятості та часткової зайнятості, а також зміцненню позицій індивідуальних підприємців, дуже маленьких фірм та мікропідприємств; у системі виробничих відносин інформаційної економіки масова інтелектуальна праця потребує пріоритету особистості робітника, оскільки він вільно володіє інформацією і знаннями, не залежить від власності на засоби виробництва та йому властива висока мобільність, тому в умовах інформаційної економіки сама праця перестає бути економічним примушенням, а суспільна організація виробництва піддається значним змінам; в інформаційній економіці відбуваються структурні зміни на макро- та мікрорівнях системи господарювання, а також глобалізація бізнесу. На мікрорівні така зміна означає появу підприємства нового типу, яке функціонує у комп'ютерній мережі Інтернет, використовуючи окремо функціонуючих та територіально відокремлених робітників, а також майже не має матеріальних активів. Крім того, для інформаційної економіки характерна поява віртуальних корпорацій. Щоб перемагти у конкурентній боротьбі, підприємствам необхідно вступати у постійно мінливі союзи. В умовах використання системи Інтернет прибираються посередники, торговці напряму взаємодіють з виробниками, зменшується складування, при цьому вартісні ланцюжки виробничих операцій перетворюються у вартісні мережі. На макrorівні з'являється нова галузь економіки – інформаційна індустрія, яка виникає в результаті злиття галузей обчислювальної техніки (виробництво комп'ютерів, розробка програм, здійснення послуг по їх обслуговуванню), зв'язку (Інтернет, телефон, кабельне телебачення, супутниковий зв'язок, радіо) та інформаційного наповнення (бібліотечна, архівна та видавнича справа, інформаційні послуги, індустрія розваг).

Незважаючи на вищезазначене, економічні властивості інформації як ресурсу, що застосовується у виробничому процесі, та як основної складової частини інтелектуального продукту, що є результатом такого виробництва, помітно відрізняються від характеристик традиційних економічних ресурсів [3].

Інформаційні ресурси відіграють у процесі виробництва подвійну роль. По-перше, інформація є безпосереднім виробничим фактором у сучасних видах творчої виробничої діяльності. По-друге, у вигляді технологій вона відіграє роль чинника, що підвищує ефективність традиційних видів виробничої діяльності.

Під впливом розвитку інформаційних технологій трансформуються не тільки структура виробництва, а й фінансова, маркетингова системи та система менеджменту.

Використання електронних платіжних систем, особливо електронних грошей, істотно збільшує швидкість обігу оборотних коштів підприємств, як, втім, і всієї грошової маси, що в масштабах економіки призводить до збільшення сукупного доходу.

У зв'язку із змінами, що відбуваються завдяки появі нової економіки, показники, які за-

стосовувалися для оцінки зростання і досягнень індустріальної економіки, стають все менш придатними. Необхідні показники, що відображають специфіку інформаційної економіки [4].

Роботи по складанню набору кількісних і якісних показників, які б в сукупності представляли індекс глобальної інформаційної економіки (Global New E-Economy Index), проводилися в Інституті прогресивної політики. При аналізі індексу глобальної інформаційної економіки розглядаються наступні наведені нижче показники:

1. Рівень кваліфікації

Інформаційна економіка пред'являє підвищені вимоги до кваліфікації персоналу, що призводить до розвитку освіти, зростання якості праці і рівня життя.

2. Ступінь глобалізації економіки

На відміну від індустріальної економіки, якій притаманні національні ознаки, нова економіка носить глобальний характер. Це вимагає зменшення і навіть знищення національних економічних і торгових бар'єрів і приведе до створення глобального ринку. Даний показник визначається наступними характеристиками:

- об'ємом експорту товарів;
- об'ємом експорту комерційних послуг;
- об'ємом прямих інвестиційних потоків за межу;
- об'ємом прямих вкладень в майно за кордоном;
- рівнем протекціонізму.

3. Динаміка економіки і конкуренція

В умовах нової економіки акценти зміщуються на здатність швидко упроваджувати технологічні нововведення, створювати нові товари і послуги. Цей показник визначається наступними характеристиками:

- продуктивність праці: валовий внутрішній продукт на одного працівника;
- рівень мотивації працівників;
- частка підприємців серед працездатного населення;
- об'єм венчурного капіталу.

4. Рівень розвитку інформаційної інфраструктури

Ефективність сучасної економіки визначається ступенем використання інформаційних технологій, реалізація яких неможлива без розвинутої

інформаційної інфраструктури. Даний показник визначається:

- ступенем розвитку засобів телекомунікацій;
- рівнем доступу до Інтернету;
- ступенем розвитку електронної комерції;
- рівнем комп'ютеризації суспільства.

5. Об'єм технологічних нововведень

Розвиток нової економіки забезпечується декількома новими чинниками, разом з тими, які діють в індустріальній економіці. У традиційній економіці першочергову увагу мали матеріальні чинники, наприклад трудові, грошові і природні ресурси. Хоча вони і зберегли значення в умовах нової економіки, визначальними факторами стали об'єм і швидкість впровадження інформаційних і технологічних нововведень. Цей показник вимірюється:

- числом виданих за рік патентів постійним жителям країни;
- загальним об'ємом витрат на дослідження і розробки;
- загальним числом працівників, зайнятих в дослідженнях і розробках [1].

Висновки. Отже, дослідивши інформатизацію глобальних економічних процесів, можна дійти виснову, що інформація становить собою ключовий фактор та субстанцію сучасного економічного розвитку світового господарства та національних економік. Її, із формальної точки зору, можна розглядати як сукупність відомостей, даних, які піддаються обробці, класифікації, передачі, зберіганню, причому інформація – це й міра усунення невизначеності, тобто непоінформованості, своєрідного усвідомленого незнання про якість явище, процес, а також подію. Завдяки впровадженню нових інформаційних технологій, шляхом впливу на інформаційну інфраструктуру, відповідний інформаційний потенціал виконує роль своєрідної глобально-конкурентної «інформаційної зброї», яка є не тільки ендогенним чинником економічного тиску, але й екзогенним фактором, здобуття переваг і забезпечення своїх інтересів в матеріальній сфері. На цій основі формується нова економічна категорія – інформаційна економіка, що передбачає трансформацію всіх галузей традиційної світогосподарської системи та переміщення акцентів з матеріальних на нематеріальні ресурси.

Список літератури:

1. Мельянцев В. Информационная революция – феномен «новой экономики» / МЭ и МО. – 2010. – № 2. – С. 3-10.
2. Постанова Кабінету Міністрів України «Про порядок здійснення видатків, передбачених Законом України «Про Державний бюджет України на 2003 рік» на виконання завдань (проектів) Національної програми інформатизації, в тому числі проектів інформатизації органів державної влади» (№ 608 від 26 квітня 2003 року), інформаційна база даних законодавства України на офіційному вебсайті Верховної Ради: www.rada.kiev.ua
3. Шаститко А. Б. Неинституциональная экономическая теория, – М.: Экономический факультет МГУ, ТЕИС, 1999 – 465 с.
4. Report «E-Readiness Assessment of Ukraine» (prepared within the Government of Ukraine & UNDP Programme «Innovation Springboard: Leveraging ICT for Ukraine's Prosperity»), презентован 21 февраля 2009 г.

Антоненко В.Г.

Харьковский национальный университет имени В.Н. Каразина

РОЛЬ И МЕСТО ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ГЛОБАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКЕ

Аннотация

Формирование новой экономической парадигмы развития мирового общества базируется на закономерности растущего использования информационного ресурса как доминирующей составляющей экономической деятельности, что приводит к бурному развитию международной сферы обмена информацией – глобального информационного рынка. В статье рассмотрены основные системообразующие факторы информационной экономики. Определены приоритетные направления ее развития. Указаны роль и место информационных технологий в современной глобальной экономической системе. Определено положительное влияние в результате интенсификации развития информатизации на глобальную социально – экономическую сферу.

Ключевые слова: информационные технологии, информационная экономика, эффективность, телекоммуникации, интеллектуальная собственность.

Antonenko V.G.

Kharkiv National University V.N. Karazin

THE ROLE AND PLACE OF INFORMATION TECHNOLOGIES IN THE GLOBAL ECONOMY

Summary

Formation of a new economic paradigm of the global society based on patterns of increased use information resource as the dominant component of economic activity, which leads to the rapid development of the international scope of information exchange – the global information market. The article describes the main factors creating systems information economy. Priority directions of its development. These role and place of information technology in today's global economic system.

Keywords: information technologies, information economy, efficiency, telecommunications, intellectual property.

УДК 336.71

ФОРМУВАННЯ ТА УПРАВЛІННЯ РЕСУРСНОЮ БАЗОЮ БАНКІВ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ЛІКВІДНІСТЬ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

Белікова Т.В., Хіжняк О.С., Лубяникова В.В.

Харківський національний університет будівництва та архітектури

У статті проведено аналіз сучасного стану депозитної бази комерційних банків та перспектив зміни її структури в майбутньому як основного джерела ліквідності, а також визначено основні причини погіршення структури позичених коштів як фактора впливу на ліквідність комерційних банків. Проаналізовано депозити та кредити резидентів за строками. Проведено аналіз обсягів депозитів резидентів в національній та іноземній валютах за строками погашення. Досліджено тенденції зміни обсягів депозитної бази в умовах економічної та політичної кризи та вплив її на ліквідність банківської системи України. Виділено фактори забезпечення стабільності депозитної бази як чинника впливу на рівень ліквідності банківських установ.

Ключові слова: банк, депозитна база, кредити, ліквідність, нормативи ліквідності.

Постановка проблеми. Для ефективно роботи банківської установи необхідно забезпечення постійного виконання обов'язкових економічних нормативів, а також необхідного високого рівня надійності при мінімальному ризику здійснюваних операцій.

Для виконання цих операцій банки використовують кошти фізичних і юридичних осіб, які залучають під встановлену процентну ставку. Від

якості залучених коштів та рівня ризикованості активних операцій залежить ліквідність банківської установи. А нестабільний стан окремого фінансового інституту може негативно вплинути на грошово-кредитну систему всієї країни.

Станом на 1 вересня 2015 р. в стадії ліквідації знаходяться 55 банків [1]. З працюючих 86 банківських установ лише 58 на цю дату є прибутковими. Загальний фінансовий результат за всіма бан-